Ціна сего (подвійного) числа 8 марок.

Ч. 2. Неділя, дня 9. січня 1921. Рік III.

Ціна примірника 5 м. Чвертьрічна передплата разом з оплатою почт. в краю 70 м; за границею разом з оплатою почт. 120 марок, поодиноке число 9 м. В Америці 2 дол. річно. Адреса Редакції і Адміністрації: Перемишль, вул. Костюшки ч. 3.

УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС

політично-економічний орган.

Сконфісковано! Сконфісковано!

Kresowa fantazya

MICHAŁ ROLLE.

(Z drugiej seryi „Oryginałów").

В польській суспільности, не кажу в цілій, але на всякий випадок у дуже великій її части, покутує ще до тепер дух давньої шляхетчини, якнебудь здаватисьби могло, що пора до цього не пригожа, бо від часу великої всесвітньої хуртовини повіяло по цілому світі духом демократичним, а давні, перестарілі станові привілеї і звички повинніби піти на склад бутириння. Здавалосьби, що в виду цих новітніх струй польська суспільність повиннаби свої давні погляди на шляхетчину піддати строгій ревізії, наколи вже не з переконання, то принайменче приличности ради, а перед усього, щоб себе пошанувати. Так би здавалось. Та вдійсности воно водиться инакше. Середновічний дух шляхетчини, який від століттій загніздився в польській традиції, є сильніщий від новітніх течій, і мабуть ще багато води упливе у Висли, заки він щезне з свідомости польської суспільности.

Доказом цього ось фейлетон, який під повищим наголовком появився в святочному числі (5605 з 25/12 920) архидемократичної „Gazety Wieczornej" В цьому фейлетоні представляє автор шляхтича, пана Чеслава, в якому по словам автора „товкся дух якогось давнього окраїнного авантуриста, в котрому найблагороднійші (?) нераз інстинкти суперничали з вибриками, отираючимися дуже близько о крімінал (сюди він в дійсности і належав — прим. автора статті). Цей пан Чеслав любив т. зв. „собачі шутки", за які відтак платив солені суми, щоби не мати до діла з судами. Про одну з таких його шуток, очивидячки одну з „ліпших", оповідає автор в згаданому фейлетоні, і я її передаю тут читачеви в дослівному перекладі.

Вертав (розуміється п. Чеслав) домів легкою колясою — чвірка гнідих мчала шпарко. Івась гукав з привички, стріляючи час до часу з батога, старий льокай Петро, уколисаний одностайним рухом, дрімав в найліпше. Відгомони, з якими зжився від раннього дитинства, зусім не перешкаджали йому; могло собі сто Івасів гукати і стріляти з батогів, сну з повік йому це не зжене.

Втім до ух пана Чеслава долетів якийсь спів; Петро витріщив рівнож заспані очи.

— Що там такого, Івасю?

— А то прошу вельможного пана, якогось там святого купають.

— Відпуст в церкві — докинув Петро — процесія їде на греблю святити воду.

Люд на Руси називає таку врочистість купанням святого, що патронує місцевій церкві.

Дійсно на довгу греблю, висаджену чудовими деревами, вступала процесія з вівтариками і хоругвами. Пароха, одягненого в золотом шитий фелон, окружали парохіяне з горіючими в чорних, спрацьованих руках грубими, восковими свічками. Вітрець розносив спів далеко; супроводжали його гамірні дзвони збудованої на найвищому місці церкви, переполохуючи птаство в сумежних гущавинах і гаях.

В пану Чеславі заграла кров авантуристів предків.

— Івась, пускай коні, переженемо процесію...

— Не наспіємо — протестував мягко Івась.

— Гейже!

Коні рушили, мов шалені. Петро вигідно розсівся на кізлі, на устах пана Чеслава заграла ледви замітна усмішка іронічна.

В товпі, що йшла напротів, запанувала паніка. Все, що лише не вспіло втечи, скакало у воду; спокійне перед хвилею зеркало ставу закрасилось плаваючими по ньому вівтариками і хоругвами. На щастє ніхто не переплатив фантазії пана Чеслава життям, кілько одначе коштувало його „спопуляризування" твердження, що це молоді коні, сполошившись, впали в саму середину процесії, до цього не признався ніколи, а і завірений управитель мовчав дискретно. —

Я не говорив з жадним з читачів „Wieczornej Gazety" про цей фейлетон і не можу сказати, яке враження цей фейлетон зробив на читаючу публику. Припускаю одначе, що редакція

„ПРОСВІТА“ і КОЛЯДА.

В грудні скінчилося Свято «Просвіти». Серед незвичайно важких обставин віддав український нарід поклін свому заслуженому товариству. Відсвяткував, де міг і як міг, скинув теж жертви, та що найважніще, оживив просвітні організації.

Свято додало нам духа, пробудило приспану живучу силу, поставило нас сміло против страхіття і терору. Жертви допоможуть матірному Товариству до дальшої праці, бо воно позбавлене всяких підмог і опіки може числити тільки на нарід і вірить, що він йому поможе. Та найцінніще в тому, це оживленнє читалень і філій. Де воно не наступило, там належить негайно приступити до роботи, відбути збори, вибираючи рівночасно делегатів на загальний збір Тов-а у Львові, вибрати виділ і зачати працю.

Перед нашими організаціями широке поле не тільки для роботи просвітної, але й економічної та гуманітарної, що вратує нас від жебручої торби і голоду, що додасть нам сил передержати це страшне лихоліття.

Нехай Свято Різдва Христового буде порою праці над нашим вратованнєм. Нехай коляда, всюди і живо переведена, буде багата і заспокоїть потреби «Просвіти», «Рідної Школи» і «Українського Горожанського Комітету». Нехай народній гріш дасть змогу дальшої просвітної праці, нехай дасть змогу нашим дітям учитися в своїй рідній школі, нехай накормить голодних, приодіє голих і босих, вратує від смерти тих страждучих мучеників народу.

Як станемо до роботи всі, як усі верстви народу відчують потреби теперішньої великої хвилі, то нема сили, щоб нас зломила.

Тоді і врата адова не одоліють нас. *І. Б.*

Під кличем відбудови.

Семилітня воєнна хуртовина, що кріавою хмарою знищення і заглади пронеслася понад полями, селами і городами нашого краю, полишила по собі сліди, які ледви чи скоро дадуться затерти. Поля пориті окопами, поскороджені арматніми стрільнами, села попалені, подекуди знесені з поверхні землі. В парі з загладою матеріяльного добробуту ішла заглада народньої культури. В момент коли горіли хати, стодоли, шпіхліри, горіли і розсипалися в румовищи наші прекрасні церкви, сотворені могутнім генієм народу, овіяні легендою віків, будівлі перед яких чарівною красою клонив голову свій і чужий.

Нема ще докладної статистики виряджених війною втрат в тому напрямі. Тимчасові обчислення виказують, що на загальне число 2346 деревляних церков Східної Галичини впало жертвою війни 167, на 873 мурованих церков розсипалося в румовища 95, разом 262 церкви, 262 села позбавлені своєї одинокої окраси, одинокого свідка і памятника духової культури, яким споконвіку була і є до нині церква. Тут не вчислено сіл, яких церкви більше чи менче ушкоджені, по тогож наші обчислення далеко неповні. Не станемо далеко від правди, коли скажемо, що число українських сіл позбавлених церков досягає рішучо трох сотень, числа страшного, проймаючого морозом душу кожного, хто розуміє безповоротність виряджених втрати. Бо коли до певної міри з легким серцем можемо приняти до відома затрату тих 95 мурованих, переважно новіщих і тому з культурного становища маловартних церков, то чейже втрату тих 167 деревляних церков, яких поважна скількість памятає XVII. а львина більшість XVIII. століття, зможемо переболіти зовсім не легко. Особливо, коли уявимо собі що разом з тими памятниками народнього будівництва гинули памятники старого малярства, різьби, і прикладного мистецтва, якого справдішним музеєм є кожна стара наша церква. Та якби там не було, як не болюча булаби втрата, годі сидіти нам з заложеними руками. Не наша вина, що шматок народньої культури перестав істнувати скорше аніж війшов в скарбницю нашого культурного надбання. Обчисливши втрати мусимо з румовищ старої культури підійняти нову, але таку, якоїб ми не потребували соромитися, коли станемо перед судом грядучих поколінь. Найвища вже пора забратися до віднови і відбудови того, що знищила війна.

Позбавлені хвилево опіки власної держави, мусимо взятися до праці самі. Три сотні сіл не має церков. Три сотні українських громад позбавлено заспокоєння вимогів релігійного культу. Це мусимо собі усвідомити не тільки в формі сконстатування даного стану річи, але і в передбаченню усіх погубних наслідків такого стану. Так довго бути не може. Треба шукати виходу. Не можна чейже дивитися неповоршуно на те, як наші сусіди, користуючись допомогою свого уряду засівають наші села „kapliczk-ами“, яких цілі очевидні. При недостачі власного Дому Божого йде той і сей до чужого; правда йдуть найслабші, але йдуть... В обставинах як наші, про комплетну відбудову важко думати. Не вважаючи на кольосальні засоби паперового гроша по селах строєння нових церков на місци пропавших не всюди дасться перевести, хочби задля недостачі відповідного будівельного матеріялу під рукою. Лишається дорога тимчасової, провізоричної відбудови, з метою заспокоєння найбільш пекучих потреб. В кругах українських архитектів виринула думка утворення спілкового підприємства, якого метою булоби пійти по лінії найменчого опору і при мінімальній затраті сил і коштів дати селам позбавленим церков, хочби тимчасові, невеликі розмірами, але гарні формою і чисті своїм стилем каплиці, які до часу бодай заступалиб місце знищених церков, а згодом, коли минеться чорна година, остали гідною памяткою наших, вагітних в події днів. Думка безумовно щаслива, а коли зважимо що на чолі згаданої кооперативи під фірмою »Тектон« станув відомий українському громадянству архитект *Олександер Лушпинський*, автор цілого ряду проєктів на стилеві українські приватні і церковні будівлі, то можемо бути певні, що переведення такої думки в діло не тільки заспокоїть найконечнійші вимоги релігійного культу, але буде одним з кращих проявів мистецької культури нашого краю. Самозрозуміло, що новоснована спілка, яка поставила своїм завданням піти на зустріч найпекучійшим потребам знищених війною сіл, передбачує не тільки строєння тимчасових каплиць, але в міру спромоги даного села підійметься вона строєння властиих церков, приходств чи господарських загород.

Технічне виконання плянів, над яких кільканайцятьма типами працює архитект Лушпинський, буде віддано нашим вродженим будівничим Гуцулам, тим одиноким в світі архитектам-самоукам, яких твори, ці чарівні гуцульські церкви, давно вже викликують подив культурного світа.

По опрацьованим архитектом Лушпинським плянам виконуватимуть наші гуцульські майстри комплетні будівлі, зглядно комплет їх складових частей, які на замовлення будуть транспортовані на місце свого призначення і там протягом кількох днів монтовані і віддавані до вжитку. Того рода модерна техніка позволить згаданому підприємству на скорість виконання замовлень і дешевість обєктів, на які не дозволяє досьогочасний неекономічний спосіб індівідуального будівництва.

Важко нині сказати, як довго та чи инша »тимчасова каплиця« мусітиме служити потребам культу. Не виключене, що цілі десятки літ і з тим в першу чергу треба числитися. Не вільно на місці давних мистерних будівель ставити нічим неінтересні, ображуючі естетичний смак бараки. Одначе, коли спілка »Тектон«, розпоряджаючи плянами досвідного, обзнакомленого з українським стилем архитекта, віддасть їх виконання гуцульським будівничим, можемо бути певні, що кожне з потребуючих тимчасової каплиці сіл, позискає чарівний і стилеовечистий будинок, який служачи потребам релігійного культу, рівночасно буде мистецьким памятником наших днів.

В часах, як наші, не можемо поминути й цього, що до відбудови наших домів Божих беруться українські руки, ангажуються виключно українські сили і капітали; тому з огляду на дійсно пекучу потребу такого підприємства і на справді небуденний рівень його завдань і кваліфікацій, можемо сподіватись безумовно позитивних успіхів його праці і щирого заінтересування з боку українського громадянства.

не поміщувалаб його, наколиб мала що-до того які-небудь сумніви. Вонаж хиба знає „ґуст“ своєї клієнтелі і з гори до нього стосується; а зазначити треба, що „Gazeta Wieczorna“ має претенсії позувати на першорядний орґан столичний. Щодо мене, то не роблю з цього ніякої тайни, що прочитав його зі справдішним обмерзінням, і я певний того, що загал українських читачів поділяє це моє почування. Мотивовання цього почування вважаю зайвим. Річ говорить аж надто вимовно за себе. Не знаю, в чому проявлялись ці „найблагороднійші інстинкти“ пана Чеслава. На мою думку є він або типом ординарного злочинця, для якого місце лиш в кріміналі, або є це клясичний тип біснуватого психопата, якого для публичної безпеки повиннобися замкнути в закладі для божевільних. Як можна з такої бестії в людському тілі робити героя о „найблагороднійших інстинктах“, це є для мене загадкою, якої розвязувати навіть не пробую. Полишаю це читачам „Wieczornej Gazety“.

Та насуваються мені тут деякі замітки. Ось — наприклад — така: Що сказавби польський читач на це, колиб прикл. я помістив в „Укр. Голосі“ подібне українське оповідання, з тою лише зміною, що місце події перенісби десь до якогось з нечисленних справдішніх польських сіл у Східній Галичині, замісць українського священика вивів на сцену польського при виконуванні його священичих функцій, і представив, як якийсь Українець, чоловік опроче „дуже симпатичний“, на лад пана Чеслава, так ось лиш для догодження своїй „кавалєрській фантазії“ чвіркою візджає в середину процесії, для якої учасників, розуміється самих Поляків, одиноким спасенням остається скок до ставу. Не знаю, якби п. Прокуратор поставився до такого фейлєтона в „Укр. Голосі“, та це лиш певне для мене, що польська преса за такий фейлєтон назвалаби мене „zbydlęconym Ukraińcem“, або чимсь подібним, і відай цілком справедливо. Але я такого оповідання ніколи не напишу, не тому, що таких річей тепер писати мабуть не вільно, лише тому, що ще, славити Бога, добре розріжняю, де кінчиться людська гідність, а де починається... скотство.

Та ще одна замітка для потішення G. W.: Типи в роді пана Чеслава є безсмертні. Від таких „оріґіналів“ давнійше кишіло на наших землях, але й тепер вони не перевелись. Одні чвіркою з розгоном візджали в процесію, другі молодицям у весільних одягах безпосередно після вінчання вимірюють по 50 нагаїв. Ріжниця лиш у зміні декорації, річ остає та сама. — Ріжно люди це зовуть: kresową fantazyą, другі несенням культури, а я наву це — скотством і лайдацтвом.

Роман Гамчикевич.

Радикальна партія і сучасна хвиля.

1) Г. У. У. Р. П. стверджує, що не дала Михайлови Яцкову дозволу на видавання „Рідного Краю“, не має нічого спільного з цим видавництвом, осуджує його напрямок та взиває М. Яцкова, щоби виступив з редакції „Рідного Краю“. — 2) Г. У. У. Р. П. стверджує, що розмови д-ра Даниловича з Вітосом мають характер чисто неофіціяльний, необовязуючий партію та що особисті погляди д-ра Даниловича, висказані в цих розмовах, а подані до публичного відома в „Рідному Краю“, не відповідають становищу партії. — 3) Г. У. У. Р. П. ухвалила на час неприсутности в краю д-ра Івана Макуха, поручити ведення агенд голови партії д-рови Володимирови Гуркевичови. — 4) Г. У. У. Р. П. ухвалила приступити до видавання тижневника „Громадський Голос“ з початком 1921 р. та порішила візвати партійних товаришів інтелігентів і селян до складання декларацій і жертв на пресовий фонд „Громадського Голосу“ на руки д-ра Льва Бачинського в Станиславові.

Такі розолюції ухвалила Головна Управа Української радикальної партії на своїм засіданню, дня 25. грудня 1920. Всі ті резолюції є образом і доказом тяжкого й незавидного положення тої партії. Від хвилі обсади нашого краю польськими військами партія не давала майже ніякого знаку життя, а коли й давала то було це тільки дуже неприємне пробудження із важкого летаргу в роді в горі наведених резолюцій.

Радикальна партія вже від давна переходить затяжну крізу. Те «від давна» тревае вже 20 літ, т. зн. від хвилі основання народньо-демократичної трудової партії. Програма радикальної партії построєна на марксистських основах, а діяльність її рідко коли й нагадувала соціялізм. Розходження між словами й ділами, між теорією і практикою, недостача зрівноваження в питаннях щоденної політики — все те хоробливо відбивалося на партії. Щоби все таки мати якогось коника, на котрім можнаб їздити, партія проголосила протипопівський похід, і в тім хіба заключався її псевдосоціялізм. Освідомлююча праця партії в другій добі її істнування, а властиво вегетації, була майже ніяка. Коли за перших пять літ (від хвилі заснования партії до смерти Драгоманова) ціле Покуття було засіяне радикальними читальнями («Народні Спілки»), крамницями й шпихлірами, коли появлялися популярні брошури Драгоманова, Павлика, Франка, то опісля під просвітним оглядом наступив майже цілковитий застій. Могутній січовий рух був тільки безпосередною принукою для инших партій творити свої організації з такими самими цілями. Під господарським оглядом радикальна партія має тільки агітаційні заслуги.

Зрештою, ми тільки мимоходом звертаємо увагу на минуле тої партії. Безсторонно і з повним признанням стверджуємо, що була вона колись першою европейською партією, була першою політичною школою не тільки для широких селянських мас, але й для тепрішних політичних діячів. І це є найбільша заслуга партії. Вона була родоначальником двох других українських партій в Галичині. Коли наведемо такі імена, як Павлик, Франко, Володимир Охримович, Евген Левицький, Микола Ганкевич, Семен Вітик, Вячеслав Будзиновський, Володимир Загайкевич, Осип Назарук, Кирило Трильовський, Левко Бачинський, Лесь Мартович, Василь Стефаник, Іван Макух, Теофіль Окуневський і ин. то будемо мати ясне поняття, скільки сил крилося в нутрі радикальної партії, скільки ферментації розлилося аж поза береги партії. Сьогодня майже всі ті люде вже посивіли в народній роботі, перенесли на своїх плечах і передумали своїми головами не одно важливе питання, а всі вони вийшли з під прапору радикальної партії.

Від смерти Драгоманова партія з кождим роком бідніла. Бідніла на ідеї, на працю, на людей. Кілька літ перед війною вже тільки партійний орган «Громадський Голос» свідчив про істнування партії. В часі війни теж пробувано видавати «Гром. Голос», та після кількох чисел припинено видавництво. Аж розвал Австрії і будова власної державности покликали радикальну партію до живійшого життя. Та зародки старечої хороби виявилися й тут досить наглядно. Радикальна партія, розмірно невелика, без власних інституцій, без освітніх товариств, без економічних організацій поділилася на дві фракції, на офіціяльну партію з органом «Народ» (під проводом І. Макуха і Левка Бачинського) і на фронду з органом «Громадський Голос» (під проводом Кирила Трильовського і Шекерика Доникова.) З хвилею заняття Східної Галичини польськими військами партія заніміла, хоч нова влада не виступала проти неї так ярко і безощадно, як напр. проти трудової партії. Згаданий в горі поділ є висловом сектанства, яке від часу до часу проявлялося серед радикалів.

Німота й дрімота, в які попала рад. партія, були — правда — наслідком того, що значна частина *діяльних* членів опинилася або за Збручем, або на еміграції, а ті, що лишилися в краю, не проявляли надмірної охоти до роботи і взагалі тряслися з переляку перед новими можновладцями. За Збручем відбувалася дальша ферментація в радикальній партії. Від спроб увійти в спілку із соціялістами-революціонерами дійшло аж до того, що деяка частина із молодших партійних діячів опинилася в більшевицькому таборі. На галицькім грунті та ферментація відбулася в діяметрально противному напрямку. Користаючи з німої мовчанки партії, люди покрою Михайла Яцкова, а в значній мірі і Северина Даниловича та їх нахабні адютанти під покришкою приналежности до радикальної партії вбивають ніж в спину українського народу в Галичині, вводять замішання в одностайну й однородну думку українського громадянства.

А як на те все реагує радикальна партія? Вона з фільософічним спокоєм приглядається тій ганебній оргії і остаточно ухвалює резолюції, котрі є єдиним проявом життя і діяльности партії. Пригляньмося здебільшого тим резолюціям.

Перша з резолюцій говорить про те, що партія не має нічого спільного з «Рідним Краєм» і взиває Мих. Яцкова, щоби виступив з редакції тої польської рептилюки. Як дуже делікатно поводиться рад. партія з національними зрадниками, що — на жаль, є формальними радикалами. І партія не дивиться на те, що такі «радикали» радикально оплюовують і оплюгавлюють увесь національний табор, що вони кваліфікують змагання українського народу як «чеську інтригу», ведену за чеські гроші, що вони денунціюють не тільки членів инших партій, як напр. др. Федака, але й голову рад. партії др. Івана Макуха, що вони направо і наліво терроризують людей, погрожуючи їм криміналами. Ми віримо, що партія, заступлена Ів. Макухом і Левком Бачинським, не має нічого спільного з «Рідним Краєм», але чи те саме відноситься до Сев. Даниловича і Мелітона Твердохліба? А при такій безмовности і отяжілости партії не виключені й дальші несподіванки. А вже вершком радикального поступування відносно особи Мих. Яцкова є — взивання його, щоби виступив з редакції «Рідного Краю». Як видавець, начальний редактор і організатор редакції може виступити з редакції? Він міг би, якщо то булоб можливе, т. зн. якби йому його хлібодавці відмовили дальших асигновок, замкнути редакцію, але не може з неї виступити. А зрештою, не є виключене, що Мих. Яцків «покається», «дійде до пізнання своєї помилки» і заявить на втіху Гол. Управи рад. партії, що «виступає» з редакції, а опісля буде дальше виконувати замовлену роботу під иншою фірмою і буде в кулак сміятися з радикальних політиків. Він жеж майстер на такі штуки. Хибаж не Мих. Яцків заявляв на попереднім засіданню Управи рад. партії,

МИКОЛА ГОЛУБЕЦЬ.

„За права віри і нації руської...“

Сказав колись Пшибишевскі, що скільки разів брав до рук одну книжку, стільки разів жбурляв її геть з відразою... була це — історія Польщі.

Про Історію України не сказав того жаден з письменників; може не так з недостачі національного автокритицизму, як з обави перед пононенням злочину. Бо в історії України, поруч карт чорних і... порожних є кілька сторінок записаних золотом і кровю серця. І тому ніхто з шануючих себе тої книжкою в кут не кине.

Крім того, історія кожного народу має своє обличе, ідентичне з духовим обличам народу. Історія одного народу є хронікою його династії, реєстром його воєнних подвигів, в других є вона одною картиною безупинної боротьби з умовами історичного життя; ця картина поза вартістю історичного процесу остає для цілих поколінь джерелом розради і повсякчасним життєвим дороговказом.

Історія України належить до книг того другого типу.

Побачимо це зразу, розгорнувши її хочби на сторінці посвяченій одному з найтяжших моментів нашого історичного життя, яким було XVI. ст. на цілому просторі України.

Унія литовсько-руської федерації з Польщею, позбавила Україну того домінуючого культурного становища, на якому вона, в відношенню до Литви стояла від часу завоювання останньою.

Поставлена в тяжкі умови ледви терпимої „менчости“, почала... Русь переводитися. Початок тому ганебному процесови дали „верхи.“ Правда т. зв. „Берестейська Унія“ викликала відрух елементарної реакції. Проти її постанов станули ледви не усе українське й білоруське громадянство з Острожськими і Хоткевичами на чолі, які грозили, що „нікому не дадуть першенствувати над їхньою славою і благородністю“; на жаль буде це тільки епізод. Кілька ледви літ згодом, бачимо всі маґнатські роди України і Білоруси в ворожому таборі, при державному жолобі. Даремне плакав Смотрицький в свойому „Треносі“: де тепер той камінь дорогий, яким пишалася віра, де тепер дім князів Острожських, що всіх перевисшав ясним сяйвом предківської віри? Не почули того голосу ні Острожські ні Хоткевичі; що більше, сам Смотрицький покотився небаром по наклоненій площі зради і відступництва.

Протягом, розмірно недовгого часу вірним предківській вірі і народности осталося позбавлене всіх людських прав селянство, та горстка міщанства, що розкинуте по центрах України, взяло на себе обовязки оборонця покинутого „верхами“ національного прапора.

То обмежене в своїх правах і привілеях міщанство, починає тепер боротьбу важку і завзяту, з дня на день, з години на годину, за кожен шматок землі, за кожен свисток урядового перґаміну Боротьбу на всії фронти — з ворожим урядом, з безличністю непрошених гостей, з амбіцією ображених гієрархів і в кінці з подлістю ренеґатів.

І треба було тут залізної витривалости, приказково „хлопської“ упрямости, а перш за все непохитної віри в святість своєї справи, щоб не зломатися в тій боротьбі, не впасти духом і не зрадити. Все це найшлося в грудях наших міщан тих „простих хлопів, сідельників і кожемяків“, яких ідейність може засоромити не одного з нас, що читали „Кобзаря“, читали історію рідного краю і пережили листопад 1918. року...

Кажуть, що історія повторюється. Розгортаючи пожовклі карти старих хронік, слідючи за процесом боротьби з перед двох століть, нам зразу таки кидається в очі схожість не тільки тогочасних умов, але й обосторонних метод боротьби та характеристичних типів зі сучасними. Переконуємося, що те, що тепер переживаємо, те вже раз було; усе те вже „брали“ братчики

що він буде видавати тижневник для родин („Familienblatt"), а преціпь ніхто не допускає, що справді так було? Хибаж не Мих. Яцків «як чоловік чести і карний член рад. партії» не помістив в нашім органі заяви, що він видававби якийнебудь орган тільки на припоручення рад. партії, хибаж не Мих. Яцків приходив до ред. «Вперед» і під словом чести заявляв, що він взагалі не буде видавати ніякого часопису? На що було потрібне те подле обріхування (під словом чести!) всіх і вся. На те, щоби неприготованими заскочити всі міродатні чинники, щоби за юдин гріш посіяти недовіря серед суспільности у власні сили, щоби кинути тліючу головню сумніву у наші слушні змагання, щоби дати атут нашим противникам в поборюванню наших прав. І того всього не бачить Управа рад. партії. Вона хоче облекшити відворот національному зрадникови. Є моменти в життю народів, коли люде із далеко більшим іменем, як Мих. Яцків, мусять бути покарані за зраду і відступство. Для прикладу пригадаємо тільки, як поступили Французи із своїм бувшим президентом міністрів Кайо. А преціпь то був през. міністрів французької республики, і він не запродував Франції Німцям, тільки хотів довести до вирівнання з Німеччиною, до спільної кооперації на засадах зрозуміння спільних інтересів. Чи треба пригадувати долю Больо-Паші? Так поступає задивлена в свої ідеали, гідна своєї великої минувшини і певна своєї будучини нація не із зрадниками, тільки із тими, що стоять на перепоні осягнення збірних цілей народу. Наша нація не є тепер в спромозі поступити у відношенню до зрадників так простолінійно, як це зробили Французи, одначе обовязком кождого свідомого громадянина є відмежуватися від зрадників і відступників. Тим більше є це обовязком політичної партії. А цього примітивного обовязку не виконала радикальна партія. Мих. Яцків, видавець і нач. редактор польської рептильки, калюмніятор і зрадник, є членом рад. партії. Це треба мати на увазі. Делікатність Гол. Управи рад. партії у відношенню до Мих. Яцкова вказує, як важко радикалим розстатися із цим маленьким, нужденним Азевим.

Друга резолюція відноситься до особи нещасного бувшого урядуючого голови рад. партії Сев. Даниловича. За його поїздки у Варшаву і «епохальні» розмови з польським премієром Вітосом, котрими похвалився він на сторінках такого «політичного» і «радикального» органу, як «Рідний Край», усунено Сев. Даниловича від проводу в партії, а на чоло партії висунено в заступстві др. Макуха другого заступника дра Володимира Гуркевича (3-тя резолюція). У відношенню до особи дра Сев. Даниловича партія поступила зовсім слушно. Відсунувши його від проводу, дала тим самим научку й иншим своїм справді політичним діячам, щоби закинули всякі бічні стежки, не сходили на манівці, не встрявали у вовчі доли, не руководилися старечими амбіціями, тільки на раз обранім нашим народом шляху змагали здійснити велику мету народу.

Пишучи ці стрічки, не мали ми на меті ніяких вузко-партійних цілей, а тільки бажали звернути увагу керманичів партії на їх болячку. Ще раз підносимо справу зради, поповненої Мих. Яцковим. Нехай Управа рад. партії зверне увагу на один символ. «Рідний Край» появився дня *22 листопада*, в річницю опанування Львова польськими відділами. Це опанування не має для національної дисципліни того значіння, що поява в річницю цього факту зрадницької рептильки. Дальше дозволимо собі поставити питання: Чи Управа рад. партії застановилася над грошевими засобами, на котрі видається цю погань. А преціпь всім відомо, як важко під теперішню пору покрити кошти якогонебудь видавництва. А преціпь Мих. Яцків писав вже в 1-шім числі, що не буде «жебрати» на пресовий фонд, бо уважає таку збірку «неетичною». Вірити всяким теревеням Мих. Яцкова, що Наддніпрянці йому дали гроші, се значить: бути крайно наївною людиною. Наддніпрянці самі находяться тепер в більше, як критичному положенню, а зрештою ще ніколи ніякий чоловік із здоровими змислами не дав Мих. Яцкову більшої квоти, ще ніхто ніколи йому нічого не завірив.

Над всім тим варто було застановитися. Радикальна партія мусить визбутися зрадницьких і продажницьких елементів, мусить очиститися з вонючого намулу, мусить — як політична партія — не оглядатися на задні колеса, мусить допомогти до вдержання народньої дисципліни. Инакше вона сама копає собі могилу, приготовляє свій остаточний розвал, толерованням злочинних типів á la Мих. Яцків затемнює й перечеркує свою велику минувшину.

Радикальна партія приготовляється до видавання свого органу («Гром. Голос»). А польська жандармерія збирає адреси для «радикала» Мих. Яцкова і його органу. Може так статися, що для «Гром. Голосу» вже не стане передплатників, тим більше, що за «Гром. Голос» треба платити і давати жертви на пресовий фонд, а «Рідний Край» приходить даром і певно, не пропаде на почті.

Зміна в уряді У. О. З. Н. Р.

З Відня доносять, що в Уряді ЗОУНР. зайшла та зміна, що Др К. Левицький обіймає уряд справ закордонних, а Др Назарук уряд преси і пропаганди Степан Витвицький залишаючись членом уряду без ресорту обійме провід делєгації париської і в характері голови тої делєгації буде вести заступство наших інтересів також в Льондоні.

Треба з радістю повітати, що Др Кость Левицький обіймає так важний для нас уряд. Наше громадянство в краю вважає за велику помилку відсуненнє свого часу Дра Костя Левицького від активної політики а іменовання на його місце чоловіка непорадного, з вузким повітовим горизонтом політичним. Ми чули від найзавзятіщих противників Дра К. Левицького, що афера Кость-Ніжанковський вийшла несподівано проти волі Дра К. Левицького. Це використали його маленькі противники і зробили велику дурницю. А шкода! Хто знає, яким шляхом покотиласьби була наша політика під вмілим проводом Костя.

Справа Сх. Галичини в Женеві.

(від власного коросподента)

Женева, д. 18. грудня 1920.

З приводу Загального Збору Союза Народів в Женеві в часі від 15. падолиста до 11. грудня 1920 р. приїхала сюди Делєгація Української Національної Ради під проводом диктатора Др. Евгена Петрушевича, в склад якої входили крім того Др. Кость Левицький, Степан Витницький, і Ернест Брайтер. Після програми обговореної ще в Відні завданнєм делєгації було: зобразити перед очами зібраних там делєгатів майже з усіх держав світа суть польського режиму окупаційного в краю, та поставити справу політичної долі Сх. Галичини на дневнім порядку Загального Збору Союза Народів й спричинити вирішення того домагання в змислі наших домагань.

Інституція Союза Народів в зносинах інтернаціональних щось зовсім нове. Її основними завданнями: збереження справедливости і мира в міжнароднім життю. Більша частина постанов про організацію Союза Народів відноситься до прецесу, яким полагоджені мають бути можливі між поодинокими державами спори, щоби не допустити до війни. Спеціяльної постанови, яка би могла бути примінена в нашій справі нема. До того держави антанти (а вони є провідними в Союзі Народів) стоять на тім становиши, що рішення Союзу не можуть ніяк доторкати справ, вирішених версальским миром і дальшими завданнями, звязаними з ним мировими договорами. Вкінці теперішне хвилеве міжнародне положення таке, що вирішення нашої справи все ще відкладається. Зокрема на основі зібраних мною на місці інформацій то в Женеві наше становище виглядає так:

Питання Східної Галичини (це вже до скучности стара правда) звязане з питанням Сходу і тому наслідком непрояснених відносин в Росії остає досі невирішене і крім то-

львівської ставропигії, яка протягом XVI—XVII століть була фактичним культурно-національним центром не тільки Галицької але до певної міри усієї Соборної України.

Чим був Львів XVI-XVII. ст. для України говорять недвозначно, навіть неприхильно до нас настроєні чужинці.

Було в ньому „мало Русинів, але богато Руси". Була вона тут завжди в якомусь дуже екорченому. але тим більше сконцентрованому завязку; в худому але заєдно способному до кільчення зерні, подібному до зерен пшениці, находжених в споконвічних египетських саркофагах, про яку оповідають, що кинута в землю приймається і росте. Під румовищем давного, самостійного істнування, так скоро забутого самою Руссю, що в її памяти ослонювалося серпнаком історичної легенди, наче під холодним попілом випаленого багаття, позіставала завжди жива іскра, яку леда сильніщий подув міг потушити, але також роздути в полумя".

Під суспільним оглядом займала львівська Русь XVI—XVII. ст. треторядне становище, в політичному була зовсім позбавлена голосу. В гієрархії, замешкуючих тогочасний Львів „націй", слідували Українці щойно по Вірменах; до тогож навіть в противенстві до цих екзотичних зайдів терпіли х у Львові більше як віроісповідну громаду, аніж народність. Але, як каже Лозінські „коли поза вірменською улицею (не було вже нікого і нічого, то поза руською лежав цілий світ, сонний і несвідомий, але засилюючий її усім тим, що прокинулося зі сну". Дивна річ — та „Русь", вона по словам тогож дослідника „вбиралася по польськи, говорила і писала по польськи, навіть в головний фортеці своєї окремішности — ставропигії радила і писала протоколи по польськи, на портретах і вотах, на домовинах і гробницях в підземеллях волоської церкви ставила польські або латинські написи, та зовнішньо ополячена „Русь" не переставала ні на хвилю бути собою, почувати себе леґальною державою автохтонів в рамцях ворожої окупації. Вона то устами братчика Хомича говорила перед судом львівських лавників 1613. р.: „Місто Львів не є в иншій країні але руській і нема на те ординації, де хто має мешкати!" Вона то по словам донощиків „потайно установлювала собі proconsules et consules ruthenicales" (1538.) вона то „дивні присяги чинила, від послушенства польській власти відприсягала, сама собі свої суди і кари чинила, тих, що для Поляків працювали за проклятих мала і до церемоній церковних їх не допускала і плювала на них". (1590).

Скільки щирого запалу, скільки огненної віри дише від слів протоколу одного з братських засідань, на якому явилися представники передміських братств, віддаючи себе в імени своїх співбратчиків на услуги щоби „одностайне во єдину волю, во єдину раду" станути „в той справі, котора ся точить о вольности всего народу руского".. „обликуючи от всего братства своего імени во всем єдностайне, вірне, а неодступне, до скончення права стояти, не щадячи маетностий, часу і самих себе, з кождим часом, на кождую потребу тое все вишречене добрим сумненнєм своїм вдержати. А єсли би который отступовати міл, такового в ненависти совершенно, яко проклятого і декрети духовними, віри і сполечности церковной отдаленого. з каждим часом і на каждом мєстцу таковим гнушатись, яко отступником і кгвалтовником вѣри і всеї руської речи посполитов".

Або на иньшому місці: „А которие би ся находили противниками тої зачатої справи, тоді з таковим не обцовати, не їсти, не пити і ряду церковного усему домови его не чинити" (1599).

Справді тільки такі міри могли спинити слабших духом від зради, вони тільки могли серед битої обставинами братії удержати ту залізну моральну дисципліну, яка провинившогося братчика вела без конвою в братську тюрму, яка, цього забувати не можна, була тюрмою не леґального уряду але потайної „речипосполитої", якою була львівська Ставропигія.

Ця моральна дисципліна, ця чистість рук і со

то воно тепер мало актуальне. Ніхто **не принсволений** ним в сім моменті зараз вже займатися! Могли би його видвигнути щойно самі події: большевицько-польська війна або мир. Колиб тими фактами була наша справа поставлена на порядку дневнім міжнародних міркувань, її вирішення прийшлоби негайно. В якім змислі? … Англія стоїть досі на тім становищі, що із Сх. Галичини слід утворити державу під інтернаціональною контролею. В ніякім випадку Англія не погодиться на прилучення Сх. Галичини до Польщі,- вона противна навіть польському мандатови для адміністрації Галичиною і на домагання Лойда Джорджа був суспендований статут, яким мав бути установлений такий мандат.

Що-ж до Франції, то деякі круги там вже тепер признають, що в східно-галицькій справі французька політика зробила похибку. Але всеж таки сучасний франко-польський бльок надто багато має спільних інтересів і надто багато довкруги него сантиментів, щоби Франція вже тепер погодилася з поглядом Англії. Хоч Франція досі почуває себе звязаною, своїм передвоєнним договором з Росією, відповідно якому Галичина повинна припасти Росії, то з огляду на неупорядковання там відносин, вона тимчасово бажалаб віддати нашу країну в адміністрацію Польщі на основі виправленого в нашу користь статуту. (Французький премієр, з огляду на можливість польсько-російського мира, в Льондоні порушив теж і галицьку справу з предложенням, щоби тепер вже почато дискусії над нею і її вирішено в згаданім щойно змислі, та англійський уряд досі нк дав на се своєї згоди.)

Із звітів нашого представника у Вашінгтоні слідує, що Америка погодиласьби теж на створення із Сх. Галичини самостійної держави, але Америка не бере участи ні в Найвищій Раді, ні Союзі Народів.

Італія і Япан блищі англійському поглядови на нашу справу як французькому, але ініціятиви в тій справі вони не возьмуть, аж ждати муть, поки її не підійме хто инший.

Супроти сего досі сказаного являється невказаним домагатися поставлення наших домагань на Союзі Народів, бо там вони моглиб бути відкинені і таким чином до певної міри пересуджені. На всякий випадок справа вимагає основного приготовлення. До тої раціі долучилась щей і та формальна трудність, що для поставлення нашої справи на дневнім порядку нарад Союза Народів було необхідним, щоби хто з членів Союза видвигнув її як своє внесення — і такаго внескодавця в теперішних обставинах не можна було найти.

Супроти цего всего ми на основі власних спостережень і на основі рад приязних нам політиків порішили не форсувати нашої справи в нинішним моменті на Союзі Народів. Всежтаки ми внесли туди свою ноту з домаганням, щоби Союз Народів причинився до зреалізовання нашого права самозначення відповідно волі українського народу, як переважаючої більшости населення, жити самостійним-державним життям. Дальше поставили ми домагання, щоби до часу, доки се право не буде зреалізоване, влада у Сх. Галичині була передана Урядови утвореному місцевим населенням відповідно до чисельної сили поодиноких національностей краю, а який стояби під протекторатом Міждержавної Комісії. Врешті поставили ми домагання, щоби Союзом Народів признана була при тій Інституції репрезентація Української Національної Ради, а се тому, щоби вона могла заступати перед Союзом Народів домагання українського народу в Сх. Галичині.

Наша делегація була принята представниками Англії, Франції, Італії, Япану і Президентом Союза Гімансом, та представником Генерального Секретаріяту. Усім тим політикам представлено докладно стан нашої справи і польський окупаційний режім у Східній Галичині, а крім того всім делегатам Союза Народів розіслано вище згадану ноту головну з окремою прилогою (внесено також до Союза Народів), яка містить правно-державний огляд східно-галицького питання і короткий начерк окупаційного режіму в Сх. Галичині. Крім того розіслано всім делегатам опис послідних надужить польських і письмо в справі кольонізації Сх. Галичини, внесені також до Генерального Секретаріяту Союза Народів.

У всіх чужих представників стрічалися наші делегати з великими симпатіями для нашої справи. Взагалі слід підчеркнути, що Польща до решти втратила ті симпатії, які були ще до неї, навіть у Франції і що коли уважати ту зміну в настроях за границею за силу моральну, то треба признати, що вона є за нами. Та сила у вирішенню нашої справи, яке повинно наступити протягом сего літа, все таки відограє свою значну ролю.

Та зміна в настроях супроти Польщі і нас виявлялася зовні в пресі французькій, досі для нас недоступній, а деякі редактори місцевих дневників женевських, поширених і за границею, заявили нам, що віддадуть свої услуги на оборону нашої справи, якої бажають бути заступниками. У всіх теж французьких дневниках місцевих появився комунікат про прибуття нашої делегації та про її завдання, дальше передрук нашої головної ноти і опісля комунікат про нашу авдієнцію у президента Союза Народів. Крім того члени делегації відбули ряд розмов з представниками закордонної преси.

Для точного образу про наше міжнародне положення треба добавити, що Польща досі не має мандату до адміністрування Східною Галичиною. А саме рішенням Найвищої Ради Мирової Конференції з дня 25. червня 1919 дозволено польській армії продовжувати воєнні операції по лінію Збруча. Се все, на чім Польща спирає свою окупацію Сх. Галичини. Бо рішенням з 11. липня 1919 р. Найвища Рада заявила, що Польщі буде віддана адміністрація Східної Галичини, коли Польща заключить з державами антанти договір, яким буде запоручена Сх. Галичині територіяльна автономія і який опиратися буде остаточно на праві національного самоозначення, що мало би бути виконане самим населенням і остаточно рішити про політичну долю краю. Отжеж віддання Сх. Галичини в адміністрацію Польщі обусловлене заключенням договору між Польщею і державами антанти про таку адміністрацію, а такого договору досі не заключено. Тим то Польща являється й досі тільки фактичним окупантом. Зате проєктом статута (суспендованого) з 20. падолиста 1919 р., рішенням Найвищої Ради Мирової Конференції з 8. грудня 1919 р. — і договору в Севр з 10. серпня 1920 р. — признано Галичину окремою міжнародньою одиницею а з окрема: проєктом статута постановлено, що Сх. Галичина стає субєктом державного права і окремою одиницею, яка має право свого представництва у міжнародних зносинах: тим самим проєктом статута установлено границі Галичини, а рішенням Найвищої Ради з 8. грудня 1919 р. визначено провізоричну границю на заході, при чім ця границя йде по лінії Гродно-Перемишль, і сказано, що Польща тільки до тої границі має право завести цивільну адміністрацію. Вкінци договором в Севр заключеним між Чехословаччиною, Угорщиною, Румунією, і Польщею з одного боку і державами антанти з другого боку установлено границі остаточно між названими в горі поіменно державами і Східною Галичиною! Іменим Східної Галичини підписала цей договір Антанта!

Такий є в найзагальніщих начерках правний стан східно-галицкого питання.— *С. В.*

Читайте і ширіть „Український Голос!“

няшність ідеалів братчиків, була рівночасно притягаючим маґнетом не тільки для своїх але й для чужих. Знаємо чейже, що абстрагуючи від хвилево захоплених такжеж хвилево зааніажованих в життю львівської Ставропигії чужинців в роді Корнякта і цілого ряду других, Ставропігія притягла до себе і раз на все зрущила цілі родини чужинців, переважно Греків, як Альвізи, Мезапети, Лянґіші і др. Вони йшли ділити долю і недолю з гуртком вичеркненої поза скобку суспільних прав Руси, якій не вільно було присягати на ратуші, якої свідоцтво було без вартости в обличю суду, якої духовникам не вільно було йти містом зі запаленими свічками до хорого, Руси, якій не вільно було хоронити своїх покійників з принятою культом святочністю, Руси, якої церквами розпоряджало місто по своїй химерній волі, в кінці Руси позбавленої доступу до всіх урядів і цехів. А ті чужинці ішли, служили їй собою, своїми маєтками і дітьми, які зросталися з нею раз на все.

Кілько прекрасних картин, скілько характеристичних типів старого українського Львова дожидає своїх малярів, своїх поетів і моноґрафів.

Візьмім такого хочби Давида Русина, старця, який на склоні літ рішає вибудувати вежу Богові на славу, імени свойому на вічну память. Старець днює і ночує на будові. В кінці вже перед самим завершенням вежі, вона валиться; старець плаче на румовищах свого твору і, як говорить леґенда, вмирає з роспуки.

Мимоволі насуваються вдаряючі аналоґії моментів. Пригадаймо собі недавно пережиті хвилі большевицької трівоги. Скілько доносів, трусів, арештовань і безтолких переслідувань сипалося на наші голови. А чейже це вже раз було.

Коли Хмельницький наближався до Львова, львівські власти не могли обігнатися від доносів на Українців в роді тих, які збереглись в записках тогочасного предтечі польських публицистів Кушевича. Читаємо там між иншими:

„Confusionem et occultas a graeca religione insidias боїмося… То певне, що люди грецької релігії з охотою ворога виглядають… Півтрета сотні драгонів Руснаків перейшло зрадливо до неприятеля… Нема про те ніякого сумніву, що inter graecanici ritus cultores nulla fioles pietasque viri; від них певне згуба наша надходить… Вже в нас конспірації показуються, вже гільтайства богато нічю приїзджає і відїзджає. Вже ріжні відбуваються збори по церквах, то по закутках і передмісьских долинах. Вже нам Русь послушенство виповідає…“ і т. д.

Очевидно, це не спинило тихже донощиків вдатися до тої віроломної Руси з просьбою о заступство перед Хмельницьким. Хмельницький пожалів „Русь“ і відступив.

З невичерпаної криниці ставропигійських записок і городських хронік, навели ми тільки принагідно це і те на доказ, що ніч, яка залягла на нашому горизонті не перша з ночей, хоч може й остання. А коли ми нині примушені витрачувати енергію на здобуття того, що нам по всяким божим і людським законам неоспоримо належиться, то силу витривання можемо зачерти з переконання, що в даних умовах стоїмо ні одинокі в світі ні перші в історії. Требаб тільки побажати, щоб лаконічні звістки старих хронік найшли поміж нами вдумчивих читачів а подвиги львівських „кожман і сідельників“ гідних наслідників.

Перше Зібрання Союза Народів.

В половині падолиста відбулося в Женеві перше Зібрання Народів.

Досі урядували тільки Виконна Рада Союза і Генеральний Секретаріат. Виконна Рада розпочала свою діяльність зараз після ухвалення т. зв. пакту (умови про Союз Народів), тобто 16. січня 1920 р. Вона збірається щомісячно на засідання. На свойому пятому засіданню в Римі (14—19 мая) Виконна Рада рішила вислати до президента Вілзона телеграму з проханням скликати між 1—15 падолиста Зібрання Союза. Місяць пізнійше Рада поновила своє прохання. У відповідь на це Вільзон згідно з постановою Статута Союзу Народів розіслав до всіх держав, які належать до Союзу, ноту, якою запросив делегатів тих держав на перше Зібрання в Женеві, куди в половині жовтня перенісся з Льондону адміністраційний орган Союзу — Генеральний Секретаріят.

В Женеві зібралися представники 41 держав. Не приїхав тільки делегат арабського королівства Геджас.

На першому засіданю Союзу на внесок бразилійської делегації рішено мимо протесту католицького представництва Канади зложити пальму у стіп памятника Руссо — «апостола і духового батька сучасного пацифізму» «предка демократії», «вітхненого апостола нових ідей, що знищили старий світ» — як говорив Гіман, представник Бельгії, вибраний відтак президентом Зібрання.

На першому засіданню сказав Гіман характеристичні слова: «Зробимо велику спробу!»

Початкові засідання були присвячені справам звязаним з процедурою. Вислід виборів президента дав несподіваний вислід: на Льва Буржоа, що вже від 1899 р. мріяв про Союз Народів, впав всего один голос (певно французький!), а на Гімана 35. Через два дні тяглися дебати над внутрішним регуляміном і вибором комісій. Що йно 17. падолиста уконституувалися комісії. Установлено 6 таких комісій, а до кождої війшло по одному представникови від кождого члена Союзу. Приготований Секретаріятом денний порядок Зібрання прийняло і 29 точок сього порядку розділено між комісії.

Спис комісій і предмету їх обрад: 1) Справи конституційні (внутрішний регулямін, поправки до Статуту Союзу, відносини Виконної Ради до Зібрання і обопільна компетенція, метода іменовання несталих членів Союзу); 2) Технічна організація (взаїмовідносини між технічними органами Союзу, а його Радою і Зібранням, постійне бюро гигієни і тиф, торговля живим товаром, опіюм і т. д.);

Постійний Трибунал міжнародної справедливости; 4) Організація Секретаріяту і фінансів Союзу (перший буджет Союзу на рік 1920; проєкти на рік 1921 і поділ видатків Союзу між поодиноких членів); 5) Приниманя нових членів до Союзу; 6) Зброєння, бльокада господарська і мандати.

Цікаво, що на дванайцять голов і містоголов комісій не вибрано ні одного Поляка. Так само з поміж польського представництва нікого не вибрано до президії Зібрання. Між дванайцяти віцепрезидентами були представники Англії, Італії, Франції, Еспанії, Чіле, Швеції, Японії, Голяндії, Аргентини, Канади, Бразилії, і **Чехословаччини (Едвард Бенеш)** На польских делєгатів не впав ні один голос. Кореспондент вшехпольської „Газети варшавської“ ставить питання: „Чому? Чиж не маємо в світі ніже дрібки морального кредиту?“ І відповідає: „На жаль, маємо його дуже мало, о ціле небо менше, ніж мали перед роком. Є чинники (люде, брацтва і держави), які нам не можуть простити, що ми здобули свою незалежність, хочуть нам цю незалежність видерти, молоду нашу державу здавити. І це головна причина сього, що сьогодня заграниця ставиться до нас часто неприхильно, що ми їй здебільша байдужні.“ А кинувши кілька камінців в нелюбі вшехпольському серцю п. кореспондента огороди керманичів польської заграничної політики, подає ще одну причину, за що знелюбила заграниця Польщу: „Побренькуємо тільки шабелькою і грозимо кождому, а за це вороги припняли нам назву мілітаристів.“

Після поладнання справ формальних і вибору комісій Зібрання піддано дискусії звідомлення генерального секретара про дотеперішні праці Виконної Ради Союзу, що дало притичину до виголошення цілої низки великих промов. І знову характеристичне явище: прихильний тон супроти Німеччини, схильність прийняти Німеччину в члени Союзу.

Зі східних справ поладнало Зібрання тільки справу Ґданська і Виленщини. Поладнало цю справу угодово, за що удостоїлося терпких слів зі шпальт польської преси. Цілого комплєксу проблємів Сходу на першому Засіданню Союзу не торкано. Він прийде на денний порядок щойно на черговому Зібраню. Чому — найде читач близші інформації в кореспонденції з Женеви. Про Союз Народів і його евентуальну ролю в світовій політиці впало досі богато скептичних думок. Всеж він являється великою моральною силою, а що до нього належить і Англія, отже і фізичною силою.

Світова війна захитала рівновагу не лише учасників війни, а й рівновагу невтральних держав. Мир загальний і справедливий, робиться з кождим днем чимраз більш пекучою потребою. Цій потребі будуть мусіли більші і менші побідники підпорядкувати свої непомірні імперіялістичні апетити. Будуть змушені до сього, бо инакше грозить їм небезпека розвалу. Перед Союзом Народів широке поле до попису. Свої обради покінчило Зібрання Союзу 21. грудня.

Для ілюстрації розмірів агенд Союза зазначу, що в Генеральнім Секретаріяті Союзу Народів працює около 200 осіб, а на удержання його разом з Міжнародним Бюром іде річно 20,950 французьких франків у золоті.

ЩО ЧУВАТИ В СВІТІ?

Ірляндія в огни. Сінфайнери не хотять вести переговори з Англією в справі угоди. Вони кажуть, що згода може запанувати між Ірляндією а Англією аж тоді, коли Англія визнає незалежність Ірляндії. На це англійський уряд проголосив стан облоги в цілій Ірляндії. Першим ділом англійських жовнірів було спалення міста Корк. Ціле середмістє, мійські будинки зі славною бібліотекою тепер в руїнах. Цей пожар, викликаний військом, дав гасло Ірляндцям до війни в цілім краю. Шаліє вона з такою силою, що англійські політики не мають надії спинити її і домагаються від уряду, щоб перестав гнобити Ірляндців а старався шукати порозуміння з сінфайнерами. А то до тепер водилось так, що англійський уряд вишукував всяких хрунів і хотів з ними робити згоду. А хруні як хруні — вони готові до згоди за миску сочевиці. Але Ірляндці вміють своїх хрунів держати на припоні. За їх зрадницьку роботу потягнули вони до одвічальности Англію. Дійшло до того, що самі Англійці зажадали від свого уряду, щоб він не робив угодової комедії з хрунями, а коли справді бажає мира з Ірляндією, то нехай годиться з сінфайнерами (ірляндськими самостійниками).

Хоч-нехоч мусів англійський уряд на це пристати і Льойд Джордж дозволив, щоб революційна Ірляндська Національна Рада зійшлася на наради і уложила підстави мира з Англією. Також дозволив він вернути до краю президентови ірляндської республиґи де Валера. Бо треба знати, що през. де Валера мусів перед арештованнєм утікати з рідного краю до Америки, щоби звідтам боронити незалежність ірляндського народу. І справді він боронив її, як міг. Тепер вертає де Валера до рідного краю, а ірляндський народ буде його вітати як борця за свою волю.

Болгарія лічиться, як може, з ран, які завдала їй всесвітня війна. Особливе болгарський президент міністрів, Стамбулінський, старається, щоб навязати взаємини з европейськими державами і через те затерти сліди ворожнечі, з якою відносились держави коаліції до Болгарії за те, що в війні станула по боці Німеччини і Австрії. Тому саме тепер Стамбулінський обїжджає столиці західноевропейських держав.

А цікава доля Стамбулінського. Є він сином селянина. Коли скінчив гімназію, то вже як 19-літний парубчак організує хлопський союз рільничий і стає редактором хлопської газети »Союз«. В р. 1908 вибирають його послом до болгарського сойму і він на чолі 50 хлопських послів веде завзяту боротьбу проти болгарського царя Фердинанда. Колиж цар у всесвітній війні перейшов на сторону Німеччини, то Стамбулінский ще острійше став виступати проти него, заявляючи прилюдно, що політика царя Фердинанда погребає Болгарію, а сам цар переплатить еї власною головою. За це арештовано Стамбулінського і засуджено на смерть. Але болгарський уряд боявся виконати засуд смерти, бо селяне дуже любили і шанували Стамбулінського. Колиб його страчено, можна було сподіватись, що селяне збунтуються проти уряду. Тому замінено йому кару смерти на доживотний кримінал. Аж в р. 1918, в осени, коли болгарська армія не хотіла вже битись, пригадав собі болгарський уряд Стамбулінського, увільнив його, а знаючи, як його селянство любить, вислав на фронт, щоб повздержував жовнірів перед дезерцією. Але на фронті доконав він державного перевороту, став президентом міністрів і прогнав з Болгарії старого грішника царя Фердинанда, а на престол покликав його сина Бориса.

Мадярів свербить шкіра. Часописи донесли, що вони обсаджують чеську границю військами, щоб відібрати Чехії Словаччину і Закарпатську Україну. На латинський святий вечір справді гурток мадярських повстанців перейшов границю, але скоро подався назад.

Та подія дала привід „Wiek-ови Now-ому" і „Рідному Краєви" трубіти, що на Закарпатській Україні вибухло повстання Мадярів проти Чехів та що в повстанню бере участь місцеве т. є. українське населення. Але це лиш бажання тих двох споріднених газет. Мадярів лише жмінка на Прикарпатській Україні і вони не можуть робити повстання, а якби й пірвались до такого діла, то гірко жалувалиб цего кроку. А що-до українського населення, то воно не думає про повстання проти Чехів, бо зовсім не бажає вертати під мадярський кнут. Закарпатські Українці знають, що їх земля тільки тимчасово належить до Чехословаччини і коли правно-державна будучнина Сх. Галичини буде вирішена, то вони будуть домагатись злуки з Галичиною, а разом з Галичанами злуки з Придніпрянщиною. Та поки-що закарпатські Українці вдоволені з чеської влади, бо Чехи ніколи не відмовляли і не відмовляють їм національних прав і політичної свободи.

На віщо-ж пускають польські газети поголоски про повстання? Річ в тім, що Поляки дуже бажають мати спільну границю з Мадярами, бо між ними віддавна така приязнь, що й приповідка є: „Polak i Węgier, dwa bratanki". А що спільна границя Мадярщини з Польщею може бути тільки тоді, коли Прикарпатська Україна буде прилучена до Мадярщини, тому „Wiek Nowy" і „Рідний Край" сфабрикували повстання, нібито Українці бажають належати до Мадярщини. Ці обі газети вже й іменували губернатора Закарпатської України „Українця Дра Стефана, звісного мадярона, що є на услугах мадярського уряду.

Данунціо, знаний авантурник італійський котрий не хоче признати умови заключеної італійським урядом з Югославією, замкнувся з військом в Реці, щоб Реку конче удержати при Італії. Італійський уряд вислав проти него військо і воно здобуло Реку.

Грецький король Константин вернув вже до Атен, бо така була воля грецького народу. Вернув він проти волі Франції, яка не хотіла вшанувати бажання Греків і грозила їм всяким лихом. Але самоозначенне грецького народу побідило, а Франція знов виставила себе на сміх.

Чи маєте вже великий календар „Просвіти"? Як ні, замовляйсе як найскорше.

О. ОЛЕСЬ.

Із панських прихвостнів-рабів
Ми людьми з прізвищами стали,
І в голос прізвища сказали
Під зле сичання ворогів.
З своїх подертих сорочок
Ми прапор в темну ніч пошили
І кровію власною скропили
При тихім сяєві свічок.
Ми йдем до кращого життя,
Нам мрія шлях квітками вслала,
Однаково: потала, так потала!
Але назад не має вороття.

Христос рождається!

Празник Рождества Сина Божого, се празник любови, празник правди і празник нового життя. Бо Ісус, то сама Божа любов, сама Божа правда; Ісус, обновлення життя в Бозі. А що Син Божий приходить на світ у такій чудовій простоті, в убогому вефлеємському вертепі, тому празник Його Рождества такий милий, такий любий кождому християнинови. Бо як раділи з рождества Божої Дитини Мати Марія і Йосиф-Опікун, як новонародженним Мессією щиро тішились убогі пастирі, як подивляли Царя віків царі духа, учені звіздарі з востока, так і досі празником Христового Рождества тішаться всі щирі серця християнські.

А як почесть для Божої Дитини проявляється в торжественних, різдвяних многолюдних богослуженнях, так знов радість нашого серця виявляється в прекрасних піснях-колядах, так залюбки співаних по всіх наших українських сімях. І ніяке страхіття війни, ні гук армат, ні гірка неволя у підземних криївках чи на виселенню, прогнанню у чужині по страшної памяти незабутих бараках, ні тяжка неволя під ворожим обухом, — ніщо не могло і не зможе заглушити сих радісних почувань нашого серця, сих радісних пісень-колядок, які мимохіть видираються з наших грудей при нагоді Празника Рождества Христового. Нехай не знать який тяжкий камінь недолі придавлює нашу грудь, ми все таки на Різдво Христове співаємо-колядуємо: *„Вселенная веселися: Бог од Діви днесь родився!"* — або: *„Сіно краще як лелія, бо на нім Діва Марія Бога світу породила, світ з неволі свободила!"* — чи то: *„Чистая Діва на руках тримає, Божу Дитину грудьми накормляє: О прекрасний цвіте. очей моїх світе; здавна пожаданий, днесь з неба зісланий від Духа святого!*

Та ледви Боже Серце на світ появилось, щоб жаром любови світ увесь зайняти та всіх людей Божими дітьми вчинити, а вже лютий цар Ірод острив меч на Нього! Ледви Божа Правда на світ завитала, щоб у світлі правди побачив світ свої вчинки, а вже облудні фарисеї готовляться Правду подоптати та перед людьми її сховати. Ледви Син Божий указав зопсованому світові путь до обнови життя, а вже людська злоба саме Життя на смерть засуджає!

І перед лютим катом, Іродом, утікає Син Божий у чужину, в Єгипет. Перед фарисейською облудою і злобою мусить Син Божий до часу скриватись. Але, коли прийшла пора на жертву, Син Божий кладеться як пасхальне Ягнятко на жертвеник хреста, щоб з хреста з гори Голготи вказати всему світу любов свого Божественного Серця та всіх людей до себе пригорнути; кладеться і до гробу, та лиш на те, щоб третого дня тим славніще воскреснути і світу вказати, що Правда Божа не дасться здоптати, що Життя не дасться в гробі задержати! — — — —

Якжеж мимоволі лине наша думка від ясел Христових до хвилі народження нашої волі, нашої свободи. Співаючи чудові пісні-коляди, мимохіть вяжемо, тісно сплітаємо своє народне життя з історією життя Сина Марії, Сина Божого. Бо ось ледви зявилась на світ вільна, свобідна Україна, як самостійна держава, ще не вспіли ми натішитись любою свобідною Батьківщиною, а вже всякі лукаві і люті іроди, всякі облудні, хитрі і хижі фарисеї докладають усіх сил, щоб нашу правду з лиця землі стерти, щоб нашу волю знов закріпостити, щоб наше новоповстале життя державне таки в гробі здавити. Та тут учить і потішає нас історія Божої Дитини, що даремні є підступні зусилля всяких іродів на знищення відроджуючогося державного життя нашого народа. Від Бога має своє життя й наш народ; сам Бог вляв нашому народові животворні сили до самостійного життя; а сили сі не то що не зменшаться, але щораз-більше, щораз краще розвинуться і ми осягнем на рівні з иншими народами належний нам і достойний 40 міліонового народа розвиток самостійного державного життя, призначений нам Божим Провіденням! Правда, тяжка йде боротьба між життям і смертю, між правдою і брутальним насиллям, та всеж таки наконець життя переможе всі ворожі сили, побідить наша правда, як Боже сонце побіджає люту зиму. А поки-що, як ті вбогі пастирі несли свої дари малому Ісусові, так і ми складаймо щедрі дари, щирі дари й жертви для добра всеї нашої Батьківщини, а в першій мірі для її численних бідних сиріток, як і для тих, що кладуть своє життя-здоровля в її обороні. І покищо колядуймо: *„Пастирям уподобімся—Рожденному поклонімся, щоб ізволив Мир нам дати, смуток в радість заміняти — вірующим, вірующим у Нього!"*

ВСЯЧИНА.

Зі святами Різдва Христового шлемо нашим читачам і прихильникам щирі бажання всего найліпшого та просимо їх, щоб в часі свят колядували і уладжували збірки в хосен наших добродійних і просвітних інституцій.

Це різдвяне число „Укр. Голосу" висилаємо на оказ всім тим, котрих адреси відомі нашій Адміністрації. Долучуємо теж перекази і просимо адресатів відворотною почтою надіслати 70 м, як передплату на біжучий квартал. Хтож не бажає стати нашим передплатником, того просимо дуже, щоб надіслав нам належитість за різдвяне число в квоті 9 марок (в тім 1 м, за оплату почтову).

Дотеперішних наших передплатників просимо, щоб поширили наш часопис в найширших кругах нашого селянства, бо лиш при масовій передплаті може животіти наше видавництво в теперішних часах.

Наші прихильники зволять теж узглянити в як безвихідним положенню знайшлась наша незалежна преса і памяти про пресовий фонд „Укр. Голосу".

В рідній школі — наша будучність! Кожен нарід, який бореться за свою національну самостійність, на першій плян боротьби ставить завжди *свою* науку в рідній материній мові. Так роблять Чехи на Шлеску, так робили Поляки в колишній Познанщині і Конгресівці і у нас, у Сх. Галичині. Всі вони давно вже зрозуміли, що в чиїх руках просвіта широких мас, в того й ключ до панування над ними. Школа виховує нові покоління, вона формує характери, вона надає напрям думкам і поглядам людей і те, що вона защіпить в молоді душі, остане в них трівко на ціле життя. Тим то небезпечно в чужі руки віддавати свої діти. Се неначеб вівця віддала свої ягнята вовкови у науку — гарно-б він їх вивчив, свому череву на потіху. А одначе слабий нарід приневолений се робити і — офіціяльна державна школа зїдає найкращі його сили. Але коли нарід хоч трохи національно освідомлений, він не дається — офіціяльній, ворожій собі школі протиставить *свою* рідну, здвигнену жертвами самого народа.

І так роблять не тільки малі, поневолені народи, а й такі великі, державні народи, як прикл. Німці, котрі всюди там по інших краях, де вони в меншости, як ось в Чехах, на Шлеску а навіть у нас в Галичині, засновують свої приватні школи. На се є у них велике, сильне товариство „Deutscher Schulverein", якого членом є кожен свідомий Німець, кожда свідома Німкиня. У Поляків таке завдання від десяток літ сповняє Towarzystwo szkoły ludowej, котре одначе не богато має спільного зі шкільництвом, а веде властиво політичну акцію денаціоналізовання чисто українських сел через закладання тамки для ратовання польської меншости (2—5 Поляків!) своїх „шкулок".

Та всякий гнет правом фізикальним викликує природний одпір. Так було і з нами. Як довго тільки наше тіло запрягали в ярмо панщини, ми мовчки терпіли, але коли ворог посягнув на те, що кождому народови найдорожше: на нашу мову й віру, ми випрямилися і запротестували — запротестували таким робом, що стали засновувати самі *свої* школи *своїм* власним грошем. Се стало ся при кінці 19. століття, а перший почин до сього дало Українське Педаґоґічне Товариство.

Вже в р. 1892, значить, двайцять вісім літ тому назад засновує воно у Львові першу *дівочу виділову школу імени Шевченка*. А відтак рік за роком прибувало кляс в згаданій школі, прибувало і нових шкіл. За виділовою школою повстає таки у Львові, *жіноча учительська семінарія*, а при ній народна *школа вправ*. Всі ті три перші *наші школи* від часу свого заснування аж по нині виховали сотки-тисячі учениць, десятки сотки *своїх учительок*, які понесли світ науки у рідні села.

А згодом діяльність У. П. Т. поширюється і поза Львів на села і місточка. І тамки повстають приватні народні і виділові школи, приватні учительські семінарії, приватні ґімназійні курси, а то й повні ґімназії, такі як: в Рогатині, Яворові, Чорткові, Городенці, Копиченцях.

І серед грому пушок у час великої світової заверухи діяльність товариства майже не спиняється. Саме у ті грізні дні прибуває у Львові дві нові школи на Личаківськім і Стрийськім передмістю, а передвоєнна школа ім. Грінченка поширюється тричі і ділиться на дві окремі школи. Нині маємо у Львові: 3 народні школи (хлопяча ім. Шевченка на Стрийськім, мішана ім. Короля Данила на Жовківськім і мішана ім. Короля Льва на Личакові) і 3 виділові (3. клясова дівоча імени Шевченка і дві виділові імени Грінченка: хлопяча і дівоча получені з народньою школою на Городецькім передмістю). У всіх тих шістьох школах вчиться около 1800 дітий в 27 клясах і 44 відділах. Послідними часами повстала виділова школа У. П. Т. в Коломиї, де є вже учительська українська семінарія і народна школа, а в Станиславові отворено сего року першу дівочу ґімназію У. П. Т.

Значиться: маємо вже *свої* школи, *своє* учительство, яке в рідній мові вчить, в рідному дусі виховує нашу дітвору, нашу молодіж. Але не забуваймо, що всі ті школи — якими маємо повне право гордитися — удержує тепер само Українське педаґоґічне товариство. Колись перед війною діставало воно хоч якунебудь грошеву підмогу з краєвих і державних фондів на закупно наукових середників і оплату учительських сил. Та й життя перед війною було дешевше і засібнійша молодіж могла таки зложити хоч невеличку шкільну оплату. А тепер, як раз в найкритичнійшу економічну хвилю, весь тягар удержання шкіл спадає на У. П. Т. — а тягар сей мусить воно двигнути, як що не хоче, щоби одної днини всі наші школи у Львові і на провінції станули, а тисячі нашої шкільної молодіжи опинилися без просвіти.

До сего не вільно нам допустити і Головна Управа У. П. Т. робить усі старання, щоби придбати гроша на удержанє *наших* шкіл. Заснована при товаристві секція „Рідної Школи" (Ринок 10 I поверх) збирає датки на сю ціль по цілому краю і роздіює їх відтак по всіх школах пропорціонально до потреб. Центральна Управа видає і продає *шкільні наукові і діточі книжки*, а послідними часами набула величезний наклад книжок, мап і учебників віденського видавництва, з якого весь дохід призначає знова на *свої* школи. Чим скорше ті книжки розійдуться, тим більше приходу буде мати товариство.

На ту саму ціль: *на удержанне рідної школи* призначає У. П. Т. і дохід з розпродажи *стінного календаря*, який з сим числом „Українського Голосу" розсилає всім передплатникам часопису. Хай кождий свідомий Українець і кожда свідома Українка *закупишь сей календар* для своєї хати і хай він тамки, прибитий на стіні, пригадує всім і кождому з окрема, що *в рідній школі — наша будучність*, що можуть падати престоли і змінятися правительства, але *не може упасти наша школа*. Вона мусить бути для нас тою твердою, кріпкою скалою, на якій безпечно станем будувати наше власне самостійне, національне життя, ліпше і краще від дотеперішнього.

(Гроші за календар слати на адресу У. П. Т. Львів. Ринок 10 I пов.)

Від шан. Др. Теофіля Онуневського, б. посла до ради держ. одержуємо таке письмо: „Я абсолютно з ніяким ані з радактором „Gaze-и Wieczorn-ої" ані з ніяким иншим редактором про польсько-українську угоду не говорив, ніколи в тім згляді з Др Петрушевичем не порозумівася і не будучи тепер в курсі діла не важивбися я нікому накидувати своїх думок, сидячи тепер далеко від всіх европейських центрів. Здогад отже „Рідного Краю" неначеб я був інформатором „Gazet-и Wieczorn-oї" не має найменчої основи. В Городенці, 15/12 1920. Др Окуневський".

Др. Альфред Єнзен. Тарас Шевченко. Життя українського поета. Літературна студія. За дозволом ввтора з німецької мови переклав Др. Іван Мандюк. Перемишль 1921. Накладом Нардного Базару. Сторін XIV+106. Ціна 60 М.

Під тим наголовком вийшла щойно з печатні Кноллєра в Перемишлі книжка, яку ми з правдішним вдоволенням можемо повітати. Є це переклад знаменитої студії Єнзена, яка появлась у Відні в р. 1916 під н. Taras Schevtschenko. Ein ukrainisches Dichterleben. Literarische Studie vom Dr. Alfred Jensen. Wien. Druck und Verlag vom Adolf Holzhausen, студії написаної як на чужинця з подиву гідним зрозуміннєм річи і теплом, що декуди межує одушевленнєм. В мистецькій студії Єнзена ґеній Шевченка унагляднюється у цілій своїй величі і народ український може лиш вдячним бути шляхотному Шведові за це, що він у своїй обєктивности справедливо оцінюючи Шевченка, не пощадив труду, щоб західно-европейський світ гідно запізнати з його життєм і його творчістю. Присвоєннє цієї студії нашому письменству було прямо обовязком нашої чести національної і пошани памяти нашого найбільшого поета, а то тим більше, що ми до тепер на жаль на рівновартну студію не спромоглись. Переклад написаний гарно і читається дуже приємно.

Книжка ця повинна знайтись в посіданні кождого свідомого Українця, тим більше, що ціна її, як на теперішні часи, вельми доступна.

Роман Гамчикевич.

На пресовий фонд „Укр. Голосу" зложили: Др. Т. Кормош, Відень 300 м; Ів. Квік, Монастир 20 м; Е. Федевич, Чернева 20 м; М. Гординська, Воля ст. ст. 10 м. —

Всі инші датки, а також дари для „Просьвіти" ізза браку місця помістимо в новорічнім числі.

† ПАВЛІНА ОРЛОВСЬКА

учителька в Боляновичах

по тяжкій недузі, принявши св. Тайни, померла д. 23. грудня 1920, в 23 р. життя. Похорон відбувся 26. грудня в Перемишлі.

Замісць цвітів на могилу Дорогої Покійниці родина зложила 200 м: на Рідну Школу.

НАДІСЛАНЕ.

До Вп. Пана Др Юліяна Войтовича, лікаря в Перемишлі.

За незвичайно совістну опіку в часі моєї довгої і тяжкої недуги і виліченнє мене з неї, складаю Вам, Вп. Пане Доктор, прилюдно як найщирішу подяку. Хай Всевишний благословить Вас усім добром і додасть Вам сил ще довгі літа нести поміч нещасним хорим.

Перемишль, 29. грудня 1920

о. Омелян Кормош.

Видає і за редакцію відвічає: Др. Володимир Загайкевич. З друкарні Кноллєра і Сина в Перемишлі.